

ΘΕΩΡΙΕΣ της ΑΓΩΓΗΣ

από τον Πλάτωνα έως σήμερα

Ιωάννης Ε. Βρεττός

ΠΛΑΤΩΝ

- Συναισθηματική σχέση εκπαιδευτικού-μαθητή
- Κίνητρα μάθησης
- Ο παιδαγωγικός ρόλος της ερώτησης: από τη γραφή στον υπολογιστή

ROUSSEAU

Κληρονομικότητα και Περιβάλλον

Αιμίλιος ή περί Αγωγής

Κοινωνικό Συμβόλαιο

Pestalozzi

- Συναισθηματική Νοημοσύνη
- Πολλαπλές Ευφυΐες
- Πειραματικά Σχολεία

Comenius

- Διεπιστημονικότητα- Διαθεματικότητα
- Διαμόρφωση σχολικής τάξης
- Η αξιοποίηση της Εικόνας

Αφετηρία του μαθήματος τα σύγχρονα θέματα και προβλήματα και αξιοποίηση των ‘κλασικών’ παιδαγωγών για την επίλυσή τους.

Δεν θα μας απασχολήσουν ιδιαίτερα οι βιογραφικές αναφορές και η ζωή των παιδαγωγών παρά μόνον αν φωτίζουν τα προβλήματα που θα εξετάζουμε.

Αναζητώντας ΤΗΝ θεωρία της Παιδαγωγικής: η αποστολή της διαλεκτικής

Γιατί ορισμένα έργα χαρακτηρίζονται κλασικά;

Η μετανεωτερική προσέγγιση της γνώσης

- ❖ Νεωτερικότητα-μοντερνισμός
- ❖ Μετανεωτερικότητα (ή ύστερη νεωτερικότητα- μεταμοντερνισμός).

Μα ολόκληρη η αρχαία ελληνική φιλοσοφία δεν είναι τίποτε άλλο παρά αντιπαράθεση σκέψεων και κοσμοθεωριών.

Ο μεταμοντερνισμός δυσκολεύεται να οδηγήσει στην σύνθεση, γιατί δεν την έχει ή ίσως δεν την επιδιώκει και δεν την επιθυμεί.

- Αγνωστικισμός – σχετικισμός - αμφισβήτηση
- **Πρωταγόρας**: πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος
- Ο αρχαίος Έλληνας σέβεται τις παραδόσεις, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν τις αμφισβητεί και δεν τις ελέγχει.
- Ο δρόμος πρέπει να οδηγεί μέσα από την σκέψη στην γνώση. Σήμερα ο άνθρωπος δραπτετεύει από την σκέψη και κατευθύνεται στην γνώση.

Πλάτων (428-347 π. Χ.)

- Comenius (1592-1670 μ. Χ.)
- Rousseau (1712-1778 μ. Χ.)

Κοινή μοίρα

Οι θεωρίες τους αποτελούν σταθμούς στην Ιστορία της Αγωγής

Οραματιστές, κοινωνικοί μεταρρυθμιστές

- Επίσημη εκπαιδευτική πολιτική και παιδαγωγοί-φιλόσοφοι.
- Η Παιδαγωγική καλείται να προτείνει λύσεις ερχόμενη πολλές φορές σε ρήξη με τις επιταγές ή και τις προσδοκίες της κοινωνίας.

- Πλάτων: περιπέτειες στη Σικελία. Σύμφωνα με την παράδοση πωλείται δούλος στην Αίγινα.
- Comenius:εκπατρίζεται, χάνει την οικογένειά του από το λοιμό, καίγεται μεγάλο μέρος της βιβλιοθήκης του.
- Rousseau:κατηγορείται για τον «Αιμίλιο», εκδίδεται ένταλμα σύλληψής του, λιθοβολείται, πεθαίνει απογοητευμένος από τους ανθρώπους.

Και οι τρεις δεν είδαν το έργο και τους κόππους τους να ευοδώνονται. Και οι τρεις πίστευαν ότι θα ζήσουν την υλοποίηση των οραμάτων τους. Και οι τρεις διαψεύσθηκαν στις προσδοκίες τους, αλλά δεν εψεύσθησαν στα λόγια τους.

Κοινή και στους τρεις μετριοφροσύνη και σεμνότητα.

Ασχολήθηκαν όχι απλώς με τη γνώση αλλά κυρίως με την πολιτική και ηθική συμπεριφορά στην πράξη. Και οι τρεις αναζήτησαν τον άνθρωπο.

Πολυγραφότατοι, ακάματοι στοχαστές.

Οι σκέψεις τους διακρίνονται από μια δυναμική, από μια εξελικτική εμβάθυνση και ωρίμανση.

Και οι τρεις παρανοήθηκαν και παρερμηνεύθηκαν.

Αρχαιοελληνικός παιδαγωγικός στοχασμός

Η ελληνική κληρονομιά ως αντιδάνειο.

Προκατάληψη: ανάδειξη προσωπικοτήτων ερήμην του γενικότερου- σύνολου αρχαιοελληνικού πολιτισμού.

Ο αρχαιοελληνικός στοχασμός παραμένει σε ένα αφαιρετικό επίπεδο, αν και μπορεί να οδηγήσει στην συνειδητοποίηση προβλημάτων και στην διατύπωση λύσεων. Παλαιότερα εισαγόταν στο σχολείο ξηρός και απρόσωπος λειτουργώντας απωθητικά προς τους μαθητές. Σήμερα αναζητεί ακόμη την δίοδό του στην σχολική αίθουσα, στις καρδιές και στην σκέψη των μαθητών. Σήμερα επιχειρείται μια 'παιγνιώδης' προσέγγιση.

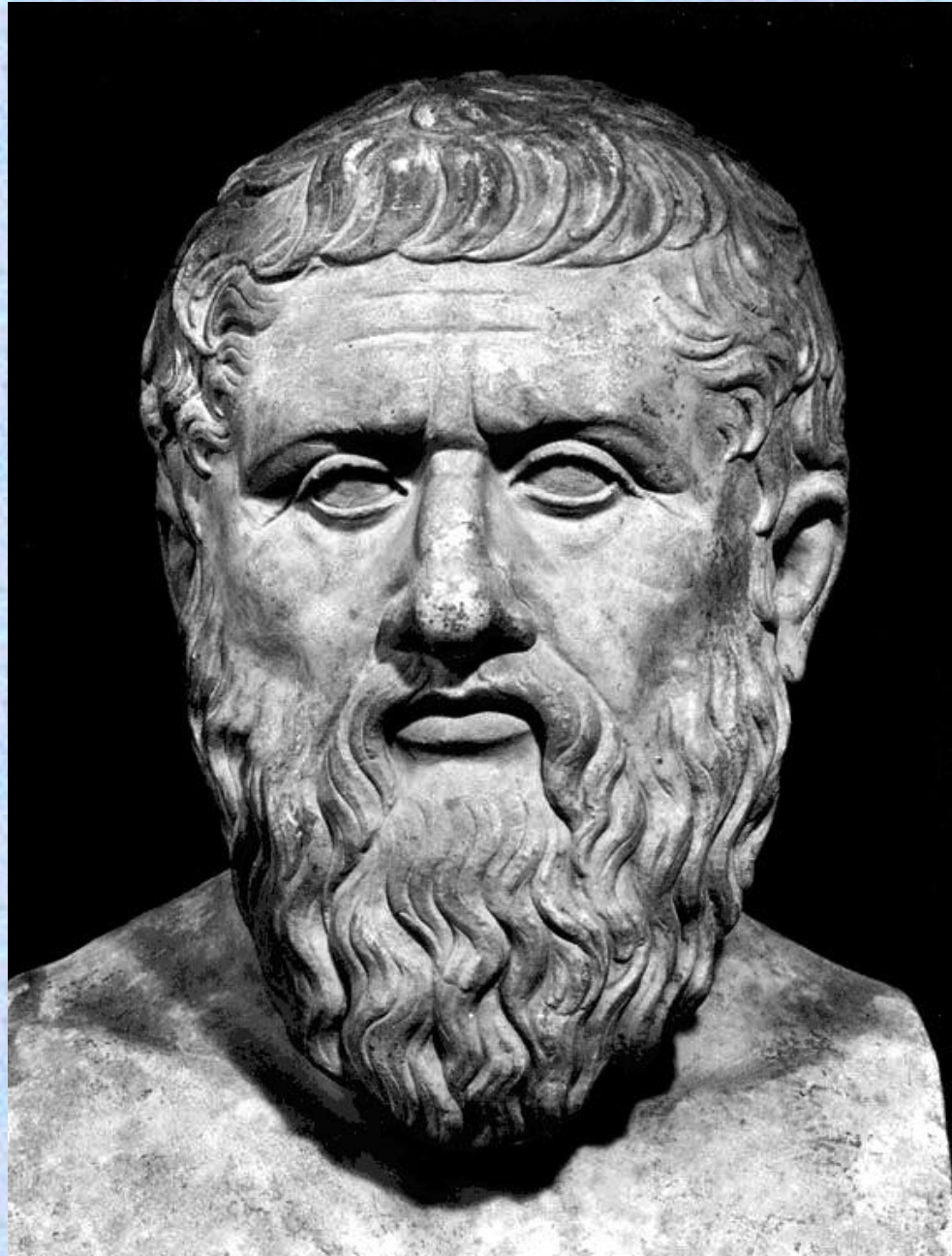
Γιατί οι Αρχαίοι; Η κοσμοαντίληψη, η στάση τους απέναντι στην ζωή και στον θάνατο, η εξύψωση αλλά και η αυστηρή κριτική θεσμών και παραδόσεων, η φιλοσοφία τους. Διδάσκουν ότι η αξιοπρέπεια προϋποθέτει θυσία.

Πολλές φορές αναφέρεται ότι τα επιτεύγματα των Αρχαίων οφείλονται σε τύχη αγαθή: κατοίκησαν σε ευνοϊκό περιβάλλον. Οι Έλληνες στον Μαραθώνα και στην Σαλαμίνα διδάσκουν ότι η ελευθερία απαιτεί θυσία, ο Σωκράτης μας υπενθυμίζει καθημερινώς ότι η αρετή και η αλήθεια απαιτούν αυταπάρνηση.

Είναι τυχαίο που οι θεωρούμενοι ως 'γεννημένοι' δάσκαλοι είχαν σχεδόν πάντοτε κλασική παιδεία;

ΠΛΑΤΩΝ

Ο άγνωστος παιδαγωγός
φιλόσοφος-παιδαγωγός
παντοπόρος άπορος-
«μεταξύ»

Συναισθηματική σχέση εκπαιδευτικού-μαθητή

Ο πλατωνικός έρως ως κίνητρο μάθησης.

Εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα μάθησης.

Τα κίνητρα ως προϋπόθεση και αποτέλεσμα της διδασκαλίας.

Πώς δημιουργούνται τα κίνητρα;

Οργανικά-βιολογικά, δραστηριότητα-παιχνίδι
απορία-περιέργεια-ερωτηματική διάθεση-
διερεύνηση.

Κατανόηση του αντικειμένου-προσοχή-ενδιαφέρον.

Κοινωνικά κίνητρα:αυταρχική- αντιαυταρχική συμπεριφορά

Προσδοκίες και κίνητρα μάθησης

Έπαινος και τιμωρία

Η επιτυχία ως κίνητρο μάθησης

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Ο παιδαγωγικός ρόλος της ερώτησης «τι
έστιν»

Μύθος του σπηλαίου (Πολιτεία Ζ')

Σκοπός της αγωγής: τόκος εν καλώ

Η θεωρία της ανάμνησης : Μένων

Το διδακτόν της αρετής: Πρωταγόρας-
Μένων

- Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Αρχαία Αθήνα
- Το εκπαιδευτικό σύστημα στον Πλάτωνα: ουτοπία ή εφαρμόσιμη λύση;
- Επικαιρότητα των πλατωνικών απόψεων
- Το σχολείο του μέλλοντος: διανθρώπινη ή μηχανιστική επικοινωνία;

Πλάτωνος Φαίδρος

- Φαντασμαγορική παρουσία του Υπολογιστή (80' ,90') και άτακτη υποχώρηση.
- Κατάσταση σε Ελλάδα-Ευρώπη- Αμερική
- Αρνητικές επιδράσεις στη σκέψη και στη γλώσσα των μαθητών.

Τι πρέπει να κάνει το σχολείο;

- Να διαφυλάξει την ερώτηση και την αμφισβήτηση
- Να προωθήσει την ανοικτή διδασκαλία
- Να καλλιεργήσει τη συναισθηματική σχέση και επικοινωνία.
- Να χρησιμοποιήσει τον Υ ως κύριος και όχι ως δούλος του.

Πλάτωνος 'Φαίδρος'

- Πριν από πολλά χρόνια ζούσε στην Αίγυπτο ένας εφευρέτης με το όνομα Θευθ. Βασιλιάς της Αιγύπτου ήταν τότε ο Θαμούς. Σε αυτόν εμφανίστηκε ο Θευθ και του επέδειξε τις εφευρέσεις του: τον αριθμό, την τέχνη της αρίθμησης και του υπολογισμού, την γεωμετρία και την αστρονομία, το παιχνίδι με τους πεσσούς και τελευταία τα γράμματα. Του είπε μάλιστα ότι έπρεπε να διαδοθούν οι εφευρέσεις του και στους άλλους Αιγυπτίους. Ο Θαμούς τον ερώτησε ποια ωφέλεια θα μπορούσε να προσφέρει καθεμιά, και ενώ ο Θευθ του εξέθετε τα σχετικά, εκείνος άλλοτε συμφωνούσε και τα επαινούσε και άλλοτε διαφωνούσε και τα κατέκρινε.

- Neil Postman: Τεχνοπώλιο
- Η.ν. Hentig: Η σταδιακή εξαφάνιση της πραγματικότητας
- Και οι δύο ξεκινούν τα βιβλία τους με έναν πλατωνικό μύθο.

- Ο Θεουθ ήταν ιδιαίτερα περήφανος για την τελευταία εφεύρεση, δηλαδή τα γράμματα, γιατί πίστευε ότι θα μπορούσαν να βοηθήσουν τον άνθρωπο στην προσπάθειά του να σκέπτεται: αυτή η εφεύρεση θα κάνει τους Αιγυπτίους σοφότερους και ικανότερους στην σκέψη, γιατί βρέθηκε το φάρμακο της μνήμης και της σοφίας.

- **Ο Θαμoύς του απάντησε: «εφευρετικότατε Θευθ, άλλος είναι ο ικανός να κάνει μια εφεύρεση- και άλλος αυτός που θα εκφέρει άποψη για την βλάβη ή την ωφέλεια την οποία αυτή η εφεύρεση θα προκαλέσει σε αυτούς που θα την χρησιμοποιήσουν. Και τώρα εσύ, επειδή είσαι πατέρας των γραμμάτων, παρακινούμενος από την αγάπη σου προς την εφεύρεσή σου, ανέφερες το αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που θα προκαλέσει.**

- **Αυτή η εφεύρεση θα προσφέρει στις ψυχές των μαθητών λήθη, επειδή θα παραμελήσουν την εκγύμναση της μνήμης, καθόσον από εμπιστοσύνη προς την γραφή θα θυμούνται τα πράγματα απέξω με τη βοήθεια ξένων τύπων και όχι εσωτερικώς αφεαυτών των. Δεν εφεύρες λοιπόν φάρμακο μνήμης αλλά υπενθύμισης.**

- **Θα προσφέρεις στους μαθητές φαινομενική σοφία και όχι την αλήθεια, γιατί, αφού διαβάσουν πολλά χωρίς να τα διδαχθούν, θα νομίσουν ότι έγιναν πολυμαθείς, ενώ στην πραγματικότητα θα είναι ως επί το πλείστον αμαθείς και στις σχέσεις τους ανυπόφοροι, γιατί θα έχουν γίνει δοκησίσοφοι αντί να γίνουν σοφοί».**

- Οι εφευρέτες δεν μπορούν να γνωρίζουν τις ιδεολογικές, κοινωνικές και ψυχολογικές επιδράσεις των ανακαλύψεών τους.
- Δημιουργούνται δύο κοινωνικές τάξεις.
- Δεν ενδιαφέρει τι γράφει κανείς αλλά ότι γράφει.

- Το μέσον γίνεται σκοπός. Το μέσον δεν είναι ωστόσο ένας ουδέτερος και παθητικός μεσολαβητής, αλλά επηρεάζει τόσο την πληροφορία όσο και την ερμηνεία της. Αλλά και ο δέκτης δεν είναι ένας ουδέτερος και μηχανικός παραλήπτης αλλά ένα υποκείμενο με αισθήσεις και συναισθήματα και επομένως με απρόβλεπτες αντιδράσεις.

- Σήμερα στο σχολείο υπάρχει ανταγωνισμός ανάμεσα στην τυπωμένη λέξη και στην εικόνα. Η λέξη σημαίνει μια λογική και οργανωμένη περιγραφή. Η εικόνα κυριαρχεί εκτός κυρίως του σχολείου και προκαλεί ένταση και συναισθηματική φόρτιση. Το αποτέλεσμα είναι πολλοί από τους μαθητές να μην μπορούν να διαβάσουν ή να παρακολουθήσουν την ανάπτυξη ενός θέματος ή να διατυπώσουν τις σκέψεις τους με λογική σειρά.

- Το βιβλίο στηρίζει το σχολείο. Το βιβλίο δεν αμφισβήτησε τον δάσκαλο.
- Κίνδυνος: ο υπολογιστής να αντικαταστήσει τον διάλογο και την επικοινωνία.

- Ο Υπολογιστής διαφέρει από τα άλλα μέσα διδασκαλίας, γιατί προσπαθεί να αντικαταστήσει την ανθρώπινη σκέψη και συμπεριφορά. Οι δομές της ανθρώπινης σκέψης είναι εμφυτευμένες στον Υπολογιστή και επιδρούν στη σκέψη και στη συμπεριφορά του χρήστη.

- Λέμε συνήθως ότι ο Υπολογιστής σκέπτεται και μιλάει. Ξεχνάμε όμως ότι σκέπτεται με ένα συγκεκριμένο τρόπο και μιλάει μια συγκεκριμένη γλώσσα. Η σκέψη προϋποθέτει δυνατότητα για αμφισβήτηση.
- Η γνώση δεν σχετίζεται με την ποιότητα, δεν επιδρά τόσο στο υποκείμενο και δεν το μεταμορφώνει.

- Το πρόβλημα δεν είναι αν θα μιλάμε όπως ο υπολογιστής. Η γλώσσα του είναι πολύπλοκη και επομένως τέτοιος κίνδυνος δεν υπάρχει. Ήδη ο υπολογιστής μιλάει όπως εμείς.
- Η γλώσσα, την οποία μιλάμε, έχει πολλές λέξεις και ποικίλα νοήματα. Η γλώσσα του υπολογιστή έχει συγκεκριμένα όρια.

- Το πρόβλημα είναι αν θα σκεπτόμαστε όπως ο υπολογιστής.
- Ο υπολογιστής επηρεάζει την ανθρώπινη σκέψη και συμπεριφορά.
- Η παιδαγωγική πρέπει να πάρει θέση: διαφύλαξη της σκέψης του μαθητή. Το πρόβλημα δεν είναι μόνον η διάκριση μεταξύ ανθρώπου που σκέπτεται και υπολογιστή που 'υπολογίζει' αλλά μεταξύ ανθρώπου και δούλου.

- Ο υπολογιστής δεν πρέπει να εξουδετερώσει ή να αντικαταστήσει την φιλοσοφική αμφισβήτηση, την ετοιμότητα για έρευνα.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού.

- Ένας νέος Θευθ μας προσφέρει σήμερα τον υπολογιστή. Όμως αυτόν τον Θευθ δεν μπορούμε να τον αποπέμψουμε, όπως έκανε κάποτε ο Θαμούς. Η εφεύρεσή του είναι μάλιστα φαντασμαγορική και ελκυστική.

Jean Jacques Rousseau (1712-1778)

Jean Jacques Rousseau (1712-1778)

- γνωστός παιδαγωγός με το άγνωστο έργο.
Φιλόσοφος της αγωγής και φιλόσοφος της
πολιτικής.

Πολιτική-Παιδαγωγική-Ηθική είναι αδιαίρετες
στο έργο του. Το ίδιο είχε υποστηρίξει και
ο Πλάτων.

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το πρόβλημα της κληρονομικότητας και του περιβάλλοντος.

Ερμηνείες ανάλογα με την κοσμοθεωρία και τις ιδεολογικές θέσεις του ερευνητή: στο πλαίσιο μιας έρευνας 24 Αμερικανοί και Βρετανοί επιστήμονες εξέφρασαν τις απόψεις τους για τη δημοκρατία, τις αιτίες των κοινωνικών προβλημάτων, τις δυνατότητες του πολίτη να επηρεάζει τα δημόσια πράγματα και τέλος τις απόψεις τους για την κληρονομικότητα και το περιβάλλον. Αποτέλεσμα: δύο ομάδες ανάλογα με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις(συντηρητικοί και φιλελεύθεροι.

ΓΕΝΕΤΙΣΤΕΣ

- Γενότυπος: γενετικά χαρακτηριστικά του ατόμου, τα οποία δεν αλλάζουν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής.
- Φαινότυπος: τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου και η αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον:
- φαινότυπος = γενότυπος + περιβάλλον
- Τον κύριο ρόλο παίζει ο γενότυπος (κληρονομικότητα).

- Ένας γενότυπος, για να γίνει φαινότυπος, χρειάζεται το περιβάλλον. Ο ίδιος γενότυπος μπορεί ανάλογα με το περιβάλλον να οδηγήσει σε διαφορετικούς φαινότυπους. Ένα ορισμένο περιβάλλον μπορεί να ευνοήσει διαφορετικούς γενότυπους.

Μοντέλο κληρονομικότητας

- Τα παιδιά κληρονομούν όχι μόνο σωματικά χαρακτηριστικά αλλά και χαρακτηριστικά προσωπικότητας.

Παλαιό δόγμα της Παιδαγωγικής: παιδί και παιδαγωγός (=ανάπτυξη ενός φυτού)

- Φυσιοκράτες και ρωμαντικοί: να περιμένουμε να αναπτυχθεί το παιδί (Αρνητική Παιδαγωγική)>

Οι οπαδοί της κληρονομικότητας

Οι καλές επιδόσεις των παιδιών του μεσαίου και του ανώτερου κοινωνικού στρώματος αποδίδονται και σήμερα στον κληρονομικό προικισμό-

- θεωρητική νοημοσύνη (πανεπιστήμιο, επίλεκτοι μαθητές)-
- πρακτική νοημοσύνη(επάγγελμα, αδύνατοι μαθητές).
- Ρατσιστικές απόψεις

Έρευνες με πειραματόζωα

Οι οπαδοί του περιβάλλοντος

- Το περιβάλλον παίζει τον καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του φαινότυπου.
- Μακρά παράδοση: Σωκράτης (το διδακτόν της αρετής)-Στωικοί: το μυαλό του παιδιού είναι κενό χαρτί προς εγγραφή-Εμπειρισμός (J.Locke). Συμπεριφορισμός
- Δυνατότητες και όρια της αγωγής.

Οι οπαδοί του περιβάλλοντος

- J. Watson (μπορώ να διαμορφώσω ένα παιδί όπως εγώ θέλω).
- M. Mead: εθνολογικές έρευνες. Σε πρωτόγονους λαούς: μεγάλη εξάρτηση της συμπεριφοράς από το περιβάλλον.
- Ψυχανάλυση, Ατομική Ψυχολογία.
- Πειράματα με πειραματόζωα με αντίθετα αποτελέσματα.

Μοντέλο της αλληλεπίδρασης

- Έρευνα με πειραματόζωα:
 1. σε περιορισμένο σε ερεθίσματα περιβάλλον δεν διαπιστώθηκε καμιά διαφορά μεταξύ «έξυπνων» και «κουτών».
 2. Στο κανονικό περιβάλλον τα κουτά σημείωσαν μικρή βελτίωση ενώ τα έξυπνα πολύ μεγάλη βελτίωση(μεγάλη διαφορά μεταξύ έξυπνων και κουτών).
 3. σε εμπλουτισμένο περιβάλλον η επίδοση των κουτών βελτιώνεται σημαντικά, ενώ η επίδοση των έξυπνων βελτιώνεται πολύ λίγο. Πλησιάζουν οι επιδόσεις έξυπνων και κουτών.

Μοντέλο της αλληλεπίδρασης(2)

- Μελέτη γενεαλογικών δένδρων: η οικογένεια Bach έδωσε σε 5 γενεές 13 σημαντικούς μουσικούς (τι σημαίνει αυτό;)

Αποτελέσματα ερευνών με μονωγενείς διδύμους: συνάφεια 0,88 στο ίδιο περιβάλλον, 0,77 σε διαφορετικό περιβάλλον. Συνηθισμένα αδέλφια στο ίδιο περιβάλλον 0,50, σε διαφορετικό 0,25. Υιοθετημένα παιδιά στο ίδιο περιβάλλον 0,35.

Παιδιά στην ινδική ζούγκλα.

Επιπτώσεις της έλλειψης συναισθηματικού δεσμού (ιδρυματισμός).

Υιοθετημένα παιδιά και θετοί γονείς

- Τα θετά παιδιά σημείωσαν υψηλότερο δείκτη νοημοσύνης από ό,τι οι βιολογικές μητέρες τους (=αιτία το εμπλουτισμένο περιβάλλον):
- Αντεπιχειρήματα: κατά την υιοθεσία επιλέγονται τα πιο ζωηρά παιδιά. Οι διαφορές με τους βιολογικούς γονείς υπάρχουν στη μικρή ηλικία, αλλά εξαφανίζονται αργότερα.

- Τα ερεθίσματα στο σπίτι και στο σχολείο παίζουν σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της νοημοσύνης και των ικανοτήτων ενός ανθρώπου.
- Τα άτομα έχουν την τάση να επιλέγουν τα περιβάλλοντα, στα οποία οι γενετικές τους προδιαθέσεις θα βρουν την καλύτερη έκφρασή τους.

Νοημοσύνη. Πολλαπλές ευφυΐες.

- Ο Gardner αναγνωρίζει οκτώ μορφές νοημοσύνης:
 - τη γλωσσική
 - τη λογικο-μαθηματική
 - τη μουσική
 - τη χωρική-χωροταξική
 - τη σωματική-κιναισθητική
 - τη διαπροσωπική
 - την ενδοπροσωπική
 - τη νατουραλιστική
 - την υπαρξιακή- πνευματική

Νοημοσύνη (έννοια & περιεχόμενο)

Ο πλέον απλός ορισμός της νοημοσύνης είναι η ικανότητα για μάθηση, δηλαδή η ικανότητα του οργανισμού να αξιοποιεί προηγούμενες εμπειρίες για την αντιμετώπιση νέων καταστάσεων και προβλημάτων.

Νοημοσύνη (έννοια & περιεχόμενο)

Σύμφωνα με περιεκτικότερους ορισμούς «νοημοσύνη» είναι:

- η ικανότητα του ατόμου να σκέπτεται εποπτικά ή αφηρημένα με βάση γλωσσικά, αριθμητικά ή χωροχρονικά σύμβολα.
- Η ικανότητα αφαιρετικής σκέψης και λύσης προβλημάτων.
- Η ικανότητα του ατόμου να ενεργεί με βάση ένα σκοπό, να σκέπτεται επαγωγικά και να αντιμετωπίζει με επιτυχία τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος.

- Ο Η.Gardner αποστασιοποιείται από την παραδοσιακή θεωρία της Νοημοσύνης σύμφωνα με την οποία:
 - α. η ανθρώπινη σκέψη και γνώση είναι ενιαία,
 - β. κάθε άτομο έχει μια και μοναδική νοημοσύνη, η οποία μπορεί να μετρηθεί.

Ο Gardner ορίζει τη Νοημοσύνη ως την ικανότητα του ατόμου:

- * να λύνει προβλήματα στη ζωή του,
- * να εντοπίζει νέα προβλήματα και να τα αντιμετωπίζει ως προκλήσεις,
- * να προσφέρει υπηρεσίες στους συνανθρώπους του και στην κοινωνία.

- Η Νοημοσύνη δεν είναι μια ενιαία οντότητα που συγκροτείται από πολλαπλές ικανότητες, αλλά υπάρχουν πολλαπλές νοημοσύνες, καθεμία από τις οποίες είναι σημαντική από μόνη της και ανεξάρτητη από τις άλλες.
- Προτείνει να ξεφύγουμε από τη λογική της μέτρησης της νοημοσύνης με τεστ και να αναζητήσουμε πιο «φυσικές πηγές πληροφόρησης».

Ο Gardner υπέθεσε ότι το άτομο κατέχει ένα ενοποιημένο μίγμα από οκτώ τουλάχιστον είδη νοημοσύνης. Οι τύποι νοημοσύνης είναι ευδιάκριτοι μέσα στον εγκέφαλο, αλλά στην πράξη αναπόφευκτα συνδέονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Ως εκ τούτου η κάθε νοημοσύνη δεν λειτουργεί απόλυτα μόνη, αλλά μαθαίνουμε, επικοινωνούμε, λύνουμε προβλήματα κτλ. με οκτώ τουλάχιστον τρόπους.

Νοημοσύνη (έννοια & περιεχόμενο)

Δείκτης Νοημοσύνης:

$\Delta.N. (IQ) = \frac{N.H.}{X.H.} \times 100$ (N.H.=
Νοητική ηλικία, X.H.= Χρονολογική
ηλικία).

Σήμερα χρησιμοποιούμε το Δ.N. «τυπικής απόκλισης» ο οποίος υπολογίζεται με βάση την τυπική απόκλιση του Δ.N. του ατόμου από το μέσο όρο των ομήλικων του.

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Ο Gardner αναγνωρίζει οκτώ μορφές νοημοσύνης:

1. τη γλωσσική
2. τη λογικο-μαθηματική
3. τη μουσική
4. τη χωρική-χωροταξική
5. τη σωματική-κιναισθητική
6. τη διαπροσωπική
7. την ενδοπροσωπική
8. τη νατουραλιστική
9. την υπαρξιακή- πνευματική

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Γλωσσική

αναφέρεται στην ικανότητα να χρησιμοποιούμε και να ερμηνεύουμε λέξεις (ανάγνωση, γραφή, διήγηση ιστοριών, κατανόηση προφορικού λόγου, εννοιολογικές διαφοροποιήσεις κ.ά.). Συγγραφείς, λογοτέχνες, ρήτορες κλπ. (Γ. Σεφέρης, Th. Eliot)

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Λογικο-μαθηματική

αναφέρεται στην ικανότητα της λογικής, μαθηματικής σκέψης, επίλυσης προβλημάτων ή γρίφων, μαθηματικών υπολογισμών και γενικότερα στη διαχείριση αριθμών, συμβόλων και σχέσεων μεταξύ τους κ.ά.

Λογική/ μαθηματική νοημοσύνη είναι η ικανότητα ενός ανθρώπου να ερευνά σχέδια, κατηγορίες και σχέσεις με το χειρισμό αντικειμένων ή συμβόλων και να πειραματίζεται με έναν ελεγχόμενο και πειθαρχημένο τρόπο. Επίσης, να αναγνωρίζει και να χειρίζεται περιληπτικά σχέδια και σχέσεις. Αναφέρεται στην ικανότητα επαγωγικής και απαγωγικής λογικής. Επιστήμονες, μαθηματικοί και φιλόσοφοι, άνθρωποι που ασχολούνται με στατιστικά θέματα (Θ. Καραθεοδωρή, A. Einstein).

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Μουσική

αναφέρεται στην ικανότητα: να συνθέτουμε μουσική, να παίζουμε ένα μουσικό όργανο, να ακολουθούμε ένα ρυθμό, να έχουμε ευαισθησία στην κίνηση.

Οι συνθέτες και οργανοπαίχτες παρουσιάζουν αυτήν τη νοημοσύνη καθώς και οι μαθητές που συναρπάζονται από το τραγούδι των πουλιών έξω από το παράθυρο ή αυτοί που χτυπούν σύνθετους ή απλούς ρυθμούς πάνω στα θρανία με τα μολύβια τους.

(Μ. Χατζηδάκης, Ι. Stravinsky)

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Χωρική- χωροταξική

αναφέρεται στην ικανότητα αντίληψης του χώρου, στην ικανότητα σχηματισμού ενός νοητικού μοντέλου βάση του οποίου χειριζόμαστε μια κατάσταση (προσανατολισμός, χαρτογράφηση, ζωγραφική, διακόσμηση, κ.ά.): Ν. Εγγονόπουλος,⁶⁹ P. Picasso.

- Είναι απαραίτητη στους ναυτικούς, στους πιλότους, στους γλύπτες, στους χειρουργούς, στους σκακιστές, στους καλλιτέχνες, στους αρχιτέκτονες. Είναι πιο αναπτυγμένη σε όσους έχουν καλή οπτική μνήμη και ικανότητα να θυμούνται τις διαστάσεις και τα σχήματα των αντικειμένων. Όπως απέδειξε μια μελέτη στην οποία συμμετείχαν ταξιτζήδες του Λονδίνου, κι αυτού του είδους η νοημοσύνη στην οποία συμμετέχουν διάφορες περιοχές του εγκεφάλου μπορεί να βελτιωθεί, καθώς ο εγκέφαλός τους μεταβάλλεται όσο καλύτερα μαθαίνουν τους δρόμους.

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Σωματική-κιναισθητική

αναφέρεται στην ικανότητα να χρησιμοποιούμε το σώμα μας και την κιναισθητική μας αντίληψη για να λύσουμε προβλήματα, να εκτελέσουμε διάφορα έργα, να παρουσιάσουμε συναισθήματα (χορός, θέατρο, αθλητικές δραστηριότητες, κινητικές δεξιότητες, χειρισμός αντικειμένων κ.ά.)

Αθλητές, χειρουργοί, χορευτές, χορογράφοι, γραφίστες έχουν ανεπτυγμένη την κιναισθητική νοημοσύνη. Το περιεχόμενό της είναι επίσης ορατό σε παιδιά που απολαμβάνουν τα παιχνίδια στην τάξη και τους σχολικούς χορούς, που προτιμούν να παρουσιάζουν τις εργασίες τους με μοντέλα παρά με κείμενο, και που ρίχνουν με επιτυχία το τσαλακωμένο τους χαρτί μέσα στο καλάθι των αχρήστων.

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Διαπροσωπική

αναφέρεται στην ικανότητα κατανόησης των κινήτρων και των ενδιαφερόντων των άλλων, ενσυναίσθησης και αλληλοβοήθειας, καθώς και του τρόπου με τον οποίο θα συνεργαστούμε αποτελεσματικά με αυτούς, να κατανοεί την οπτική θεώρηση των πραγμάτων που υιοθετούν οι άλλοι, να επικοινωνεί και να συνεργάζεται μαζί τους χωρίς τριβές (S. Freud).

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Ενδοπροσωπική

 αναφέρεται στην ικανότητα κατανόησης του ίδιου του εαυτού μας, με τις δυνατότητες και αδυναμίες του, καθώς και της αναγνώρισης και ερμηνείας των συναισθημάτων μας, στοιχεία που οδηγούν σε αναστοχασμό, αυτοαξιολόγηση και αναπροσαρμογή της συμπεριφοράς μας προς το επιθυμητό αποτέλεσμα. Τα άτομα αυτά γνωρίζουν τις αδυναμίες τους και είναι προσεκτικά στις αποφάσεις και στις επιλογές τους (M. Gandhi).

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Νατουραλιστική

αναφέρεται στην ικανότητα αναγνώρισης, κατανόησης και δημιουργικής διαχείρισης αντικειμένων και διαδικασιών του φυσικού περιβάλλοντος. Το άτομο παρατηρεί και ταξινομεί τα χαρακτηριστικά των ειδών της φύσης, διακρίνει τη χλωρίδα και την πανίδα, παρατηρεί στοιχεία πολιτισμών, όπως ο τρόπος ένδυσης και ομιλίας των ανθρώπων, οι παραγωγιστικές κινήσεις τους και με βάση αυτά αναγνωρίζει και κατατάσσει πρόσωπα στις ομάδες από τις οποίες προέρχονται (Ch. Darwin).

Τομείς Νοημοσύνης: πολλαπλές ευφυΐες

Υπαρξιακή & Πνευματική νοημοσύνη

οι οποίες είναι ακόμα υπό μελέτη.

- Ο Gardner κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το σχολείο περιορίζεται στη γλωσσική και στη λογικο-μαθηματική σκέψη. Γίνεται δηλαδή στο μαθητή μια πλύση εγκεφάλου, ώστε να χρησιμοποιεί ένα περιορισμένο μέρος της νοημοσύνης του. Δεν είναι τυχαίο που και τα παραδοσιακά τεστ νοημοσύνης εξετάζουν κυρίως τη γλωσσική και λογικο-μαθηματική σκέψη.

- Το σχολείο πρέπει να αποδέχεται και καλλιεργεί όλα τα είδη της νοημοσύνης, στα οποία διακρίνονται κυρίως οι μαθητές που δεν τα καταφέρνουν στη Γλώσσα και στα Μαθηματικά.
- Προσαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος και της διδασκαλίας στους συνδυασμούς ικανοτήτων του κάθε μαθητή:
 1. δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι τα ίδια ενδιαφέροντα και τις ίδιες ικανότητες και ο καθένας μαθαίνει με το δικό του τρόπο.
 2. Δεν μπορεί να τα μάθει όλα γιατί είναι πολλά.

- Ο Gardner υποστηρίζει ότι το σχολείο πρέπει να είναι ατομοκεντρικό, να αξιολογεί τις ατομικές ικανότητες, τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και να συνταιριάζει συγκεκριμένες περιοχές του Αναλυτικού προγράμματος και μεθόδους διδασκαλίας με συγκεκριμένους μαθητές. Μετά το πέρας της εκπαίδευσης θα ακολουθήσει νέο συνταίριασμα με συγκεκριμένα επαγγέλματα.

Ανάλογα πρέπει να αλλάξει και ο ρόλος του δασκάλου.

- Ειδικοί επί της αξιολόγησης πρέπει να διαγνώσουν και να εκτιμήσουν τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα με τα οποία έρχονται οι μαθητές στο σχολείο. Η καλή διδασκαλία πρέπει να οικοδομεί πάνω στις εγγενείς 'νοημοσύνες'.
- Ειδικοί επί των Αναλυτικών Προγραμμάτων θα συνταιριάσουν τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητες των μαθητών με συγκεκριμένα Αναλυτικά Προγράμματα και στυλ μάθησης.
- Ενώ η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης συζητείται έντονα και έχει αρχίσει να επηρεάζει την εκπαιδευτική σκέψη και πράξη, δεν υπάρχει εμπειρική κάλυψη.

Paul Klee, 1927

- Η βιογραφία του (‘Εξομολογήσεις’) περνάει στο έργο του: ο συγκρούσεις, τα παθήματα και τα πάθη αποτελούν πηγή έμπνευσης.
- Γενεύη. Με την γέννησή του αποβιώνει η μητέρα του: ‘η γέννησή μου ήταν η πρώτη μου άτυχη στιγμή’. Μέχρι το 12ο έτος ανατρέφεται από τον πατέρα του.
- Τεχνίτης, δάσκαλος μουσικής, συνθέτης φιλόσοφος, συγγραφέας, παιδαγωγός, ταυτισμένος με τις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης, ένθερμος υποστηρικτής του Ρομαντισμού.

Άνθρωπος με έντονο συναισθηματικό κόσμο- συνδέεται με μια γυναίκα δώδεκα χρόνια μεγαλύτερή του, παντρεύεται και δεν διστάζει να εγκαταλείψει τα πέντε παιδιά του στο ορφανοτροφείο, πράξη την οποία καυτηριάζει ή και προσπαθεί να δικαιολογήσει.

- Ευρυμάθεια αλλά και δογματισμός: ‘συχνά μου πέρασε από το μυαλό η αμφιβολία όχι μόνον αν ο Όμηρος γνώριζε την γραφή, αλλά και αν έγραφαν στην εποχή του’. Δύο δεκαετίες μετά τον θάνατο του Rousseau ο F.A Wolf, καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Halle στο “Prolegomena ad Homerum” επαναλαμβάνει την άποψη του Rousseau.

- Φιλόσοφος με ριζοσπαστική σκέψη: όχι εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με μικρά βήματα. Οραματιστής. Σκέπτεται και εφαρμόζει άμεσες λύσεις.
- Αντιδιαφωτιστής.
- *La nature de l'homme*:πίσω από την απατηλή μάσκα του πολιτισμού πρέπει να αναζητηθεί το γνήσιο «ηθικό πρόσωπο» του ανθρώπου. Πίσω στη φύση!

- Rousseau: θέλετε να πάρετε μια ιδέα για τη δημόσια εκπαίδευση; Τότε διαβάστε την «Πολιτεία» του Πλάτωνα.
- Θέλετε να πάρετε μια ιδέα για τον μεγαλύτερο ίσως παιδαγωγό της νεότερης εποχής; Τότε διαβάστε τον Rousseau.
- Ο Rousseau έζησε 'ακατάστατη ζωή', αλλά άφησε συνεπές-ενιαίο έργο.

Στην προκήρυξη διαγωνισμού από την Ακαδημία της Ντιζόν με θέμα «Συνέβαλε η αποκατάσταση των επιστημών και των τεχνών στον εξαγνισμό των ηθών;» απαντά ο Rousseau: «Όχι», και κερδίζει το πρώτο βραβείο. Οι επιστήμες καθιστώντας ανετότερη τη ζωή εξαναγκάζουν τον άνθρωπο να ζει ως δούλος. Οι τέχνες τον καταδικάζουν σε οπαδό της ματαιότητας.

Ο Rousseau δίνει το στίγμα της νεωτερικότητας και εκφράζει την αντίφαση στους κόλπους της : βελτίωση συνθηκών ζωής αλλά και ηθική οπισθοδρόμηση. Αυτό που κάνει τον άνθρωπο άνθρωπο αποτελεί και την αιτία της δυστυχίας του. Ο άνθρωπος «του ειδέναι ορέγεται», αλλά διαφθείρεται από τη γνώση.

Φύση= η γνήσια, αβίαστη και αμόλυντη αφετηρία του ανθρώπου, το αρχέγονο ήθος. Όχι πρωτογονισμός αλλά επαναφορά στο ηθικό-πολιτικό πρόσωπο του ανθρώπου, στην εσωτερική αρμονία. Ο άνθρωπος της φύσης είναι ο αντίποδας του σύγχρονου ανθρώπου με τα επίπλαστα χαρακτηριστικά.

Τα άτομα και οι κοινωνικές ομάδες έχουν την ίδια ταυτότητα, γιατί τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες τους συμπίπτουν.

Ο Αιμίλιος είναι ο πολίτης της 'πόλεως-κράτους'. Η αρχαία-πόλις αποβαίνει δεύτερη φύση του ανθρώπου. Ο πολίτης δεν χάνει στο βωμό της συλλογικότητας την αυτονομία του ως υποκείμενο.

Ο νομοθέτης πρέπει να θεσπίζει σοφούς νόμους, αλλά και ο λαός πρέπει να τους δέχεται και να τους εφαρμόζει. Ο άνθρωπος διαμορφώνεται σε καλό πολίτη σε μια κοινωνία που λειτουργεί με σοφούς νόμους. Ο άνθρωπος πρέπει να υπογράψει ένα συμβόλαιο, αλλά θα πρέπει να έχει τη βούληση να το υπογράψει. Θα πρέπει να διαπαιδαγωγηθεί: Ποιος είναι ο παιδαγωγός; Ο Rousseau.

«Αιμίλιος ή Περί Αγωγής».

Αυτοί που θα συμμετάσχουν στο
‘πρόγραμμα αγωγής’ του Αιμίλιου θα
πρέπει να υπακούουν στους κανόνες του
παιδαγωγού.

Ο Rousseau είναι ‘τεχνητός’ ως
παιδαγωγός, εφόσον διαμορφώνει
«στημένες» συνθήκες αγωγής.

Αρνητική Αγωγή: ο άνθρωπος είναι από τη φύση του καλός. Οποιαδήποτε επέμβαση στη φύση του θα είχε ως αποτέλεσμα την παραμόρφωσή του. Προφύλαξη του παιδιού από τις επιζήμιες επιδράσεις του περιβάλλοντος. Έμμεση καθοδήγηση.

Πλάτων: όλοι οι κάτοικοι άνω των δέκα ετών να σταλούν εκτός της πόλεως.

- Το 'θέλω' του παιδιού πρέπει να υποτάσσεται στον απαράκλητο νόμο της φύσης.
- Ισορροπία μεταξύ επιθυμιών και αναγκών. Ενδιαφέροντα και ανάγκες του παιδιού.
- Ελεύθερη βούληση και Κοινωνικό Συμβόλαιο: η καλά ρυθμισμένη ελευθερία.
- Προστασία της παιδικής ηλικίας και της παιδικότητας

Αιμίλιος ή περί Αγωγής

- “Όλα είναι καλά όταν βγαίνουν από τα χέρια του Πλάστη των πραγμάτων, όλα εκφυλίζονται στα χέρια του ανθρώπου...”.
- Δεν κινδυνεύει το παιδί, αν γαλουχηθεί με άλλες αρχές και αξίες από αυτές που δεσπόζουν στη σημερινή κοινωνία; (θα το κρατήσουμε στη σελήνη, σε ένα ερημικό νησί;).

- Ο σοφός νομοθέτης δεν θεσπίζει νόμους καλούς καθαυτούς, αλλά εξετάζει αν ο λαός μπορεί να τους τηρήσει... Για να μπορέσει ο άνθρωπος να υπογράψει το Κοινωνικό Συμβόλαιο, θα πρέπει να διαπαιδαγωγηθεί κατάλληλα.

- Το επάγγελμα που θα του διδάξω είναι η ζωή (53).
- Όχι τόσο να φροντίζουμε να συντηρήσουμε το παιδί όσο να το μάθουμε να συντηρείται μόνο του.
- Ποιος ο ρόλος της μητέρας και ποιος του πατέρα;
- Δύσκολο το επάγγελμα του παιδαγωγού (57-58).

- Οι πλούσιοι έχουν ανάγκη αγωγής, γιατί αυτή που λαμβάνουν είναι η πλέον ακατάλληλη (59).
- Οι θέσεις του για το φιλάσθενο και καχεκτικό παιδί (60).
- Η επιστήμη που μορφώνει και η ιατρική που γιατρεύει είναι πολύτιμες αλλά.....

- Ο φόβος του παιδιού να αντιμετωπίζεται με τη συνήθεια.
- Να στενοχωρούμε το παιδί ή να υποχωρούμε στις ιδιοτροπίες του;

- Το περιστατικό με τον Μ. Αλέξανδρο: πού έγκειται η ανδρεία;
- Η καταστροφική επίδραση των μύθων.
- Ο δάσκαλος προστάζει και το παιδί υπακούει;
- Το παιδί απειλεί για να δοκιμάσει τον παιδαγωγό

- Όταν τα παιδιά αρχίζουν να μιλούν, κλαίνει λιγότερο (91)
- Πώς θα γίνει ένα παιδί δυστυχισμένο(93);
- Ούτε υπακούμε στα παιδιά ούτε φοβόμαστε τα παιδιά (104)!
- Καλά ρυθμισμένη ελευθερία (112).

- η πραγματική ζωή είναι πολύ μικρή.
- Φιλαυτία και αγάπη.
- Επιτρέπουμε στα παιδιά να λένε ψέματα;
Απαντάμε με ψέματα στα παιδιά (125);

Ποιον εκπαιδευτικό-δάσκαλο αναζητεί ο Rousseau;

- Ο υποψήφιος εκπαιδευτικός και το «σοκ της πράξης»
- Διαίσθηση ή επαγγελματική κατάρτιση;
- Ποια είναι τα πρότυπα αναφοράς του νέου εκπαιδευτικού;

Ποιος είναι ο καλός εκπαιδευτικός;

- Δεν έχουμε ενιαία εικόνα: καλός ως προς τι;
- Καλός για τους μαθητές;
- Καλός για τους γονείς;
- Καλός για τους συναδέλφους;
- Καλός 'επιστήμονας', καλός παιδαγωγός, ευαίσθητος σε κοινωνικά προβλήματα, καλός επαγγελματίας-υπάλληλος;

Υπάρχει ένας πυρήνας ανεξάρτητα από
πρόσωπα και κριτήρια;

Επαγγελματισμός του εκπαιδευτικού

- Επαγγελματισμός: στέρεη θεωρητική γνώση αλλά και απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων.
- Καλός και (ή) αποτελεσματικός εκπαιδευτικός;
- Ο εκπαιδευτικός ως φορέας ρόλων.
- Υποχρεώσεις του εκπαιδευτικού:
 - διδακτική μεθοδολογική
 - διάσταση αγωγής
 - υπηρεσιακή διάσταση

Χαρακτηριστικά του

αποτελεσματικού εκπαιδευτικού

- ❖ Να γνωρίζει καλά το περιεχόμενο διδασκαλίας.
- ❖ Να διαθέτει ένα βασικό επιστημονικό οπλοστάσιο για τον σχεδιασμό, την οργάνωση, την παρατήρηση και την ερμηνεία παιδαγωγικών επιδράσεων μέσα και έξω από την τάξη.
- ❖ Να συνειδητοποιεί τις δυνατότητες και τα όρια που έχει ο εκπαιδευτικός να επηρεάζει τη συμπεριφορά των μαθητών του.

Χαρακτηριστικά του αποτελεσματικού εκπαιδευτικού

- ❖ Να κατέχει βασικές διδακτικές δεξιότητες,
- ❖ Να διακρίνεται από ευαισθησία απέναντι στις συναισθηματικές εκδηλώσεις των μαθητών του,
- ❖ Να αναπτύσσει 'ενσυναίσθηση', ώστε να ανταποκρίνεται σε αυτές τις συναισθηματικές εκδηλώσεις των μαθητών του,
- ❖ Να έχει την ικανότητα να οργανώνει το μάθημά του και να αναπτύσσει στρατηγικές διδασκαλίας που να παίρνουν υπόψη τις συναισθηματικές ανάγκες των μαθητών του.

Διδακτική ικανότητα και διδακτικές δεξιότητες

- Διδακτική ικανότητα: σύνολο γνώσεων, δεξιοτήτων, στάσεων κλπ που πρέπει να διαθέτει ο εκπαιδευτικός.
- Δεξιότητα: γρήγορη και ακριβής εκτέλεση μιας δραστηριότητας, η οποία διευκολύνει τον μαθητή στη μάθησή του:
- Γνωστική-συναισθηματική- εκτελεστική διάσταση

Αυτοπαρατήρηση, ετεροπαρατήρηση και αναστοχασμός

- Άσκηση του εκπαιδευτικού στη συστηματική παρατήρηση
- Η αυτοπαρατήρηση δεν του προσφέρει επαρκή δεδομένα για αναστοχασμό.
- Οφέλη και δυσκολίες της ετεροπαρατήρησης.

Ο θεσμός του μέντορα

Τι εξασφαλίζεται με τον μέντορα;

- ❖ *σύνδεση πανεπιστημιακής κατάρτισης και σχολικής πράξης,*
- ❖ *ομαλή είσοδος και ένταξη του νέου εκ/κού στο επαγγελματικό πεδίο: ο νέος εκ/κός δοκιμάζεται, αλλά και ο μέντορας ξαναμαθαίνει.*

Comenius (1592-1670 μ.Χ.)

Comenius (1592-1670 μ.Χ.)

Πρόδρομος του Διαφωτισμού και θεολόγος;

- Προσήλωση στις παραδόσεις αλλά και πάθος για την αποκάλυψη της αλήθειας.
- Στο πρόσωπό του συμπίπτουν ο συντηρητισμός και ο προοδευτισμός.
- Didactica Magna
- Orbis Sensualium Pictus
- Θεωρείται πατέρας του σχολικού εγχειριδίου.

Εποπτεία και Εποπτικότητα.

Ομαδοποίηση των μαθητών κατά τάξεις.

Omnes, Omnia, Omnino.

Omnes: ανεξάρτητα από καταγωγή, φύλο, ηλικία ή φυσικές προδιαθέσεις.

Omnia: όχι επιφανειακές γνώσεις που δεν υπηρετούν αξίες και δεν καλλιεργούν ήθος αλλά οι βασικές αρχές, τα προβλήματα των επιστημών και των τεχνών.

Omnino: αντιγραφή της φύσης. Εποπτεία. Συνεργασία μαθημάτων, επιστημών και επιστημόνων.

Μέθοδοι προσέγγισης μιας εικόνας

1. Ερμηνευτική μέθοδος: Περιορισμός του υποκειμενικού παράγοντα. Διατύπωση και έλεγχος υποθέσεων (υποκειμενικών ερμηνειών).
2. Διαλεκτική μέθοδος: σύνθεση αντιτιθέμενων μεταξύ τους απόψεων. Στην εικόνα αποτυπώνεται ή ανιχνεύεται η θέση και η αντίθεση. Ο θεατής καλείται να διακρίνει τη σύνθεση.

Διεπιστημονικότητα και Διαθεματικότητα

- Διεπιστημονική προσέγγιση: συνδυασμός γνώσεων από διάφορα μαθήματα. Το κάθε μάθημα διατηρεί την ταυτότητά του.
- Διαθεματικότητα: συνδυασμός γνώσεων για την προσέγγιση ενός θέματος.
- Σχέδιο εργασίας (project): το σχέδιο εργασίας από τη φύση του είναι διαθεματικό. Κάθε διαθεματική προσέγγιση δεν σημαίνει και σχέδιο εργασίας.

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Διαθεματική-διεπιστημονική προσέγγιση

επιστήμη

γνώση

- Η παραδοσιακή διάταξη των περιεχομένων, η οποία σήμερα εφαρμόζεται ευρύτερα, ακολουθεί την αρχή των επιστημών, δηλαδή **τη διάρθρωση και οργάνωση των γνώσεων κατά περιοχές και κλάδους.**
- Υποστηρίζεται ότι με αυτόν τον τρόπο θα κατορθώσει ο μαθητής να δαμάσει τις γνώσεις, **ταξινομώντας** και **διαρθρώνοντας** αυτές κατά περιοχές και μαθήματα.

- Στην περίπτωση όμως αυτή προσφέρονται γνώσεις χωρίς πολλές φορές καμιά σύνδεση και σχέση μεταξύ τους.
- Αυτό που στην πραγματικότητα εμφανίζεται στον μαθητή ως ενιαίο αντικείμενο ή φαινόμενο, προσφέρεται αποσπασματικά κατά τη διδασκαλία.
- Αυτό σημαίνει ότι κατακερματίζεται η πραγματικότητα σε επιμέρους γνώσεις, οι οποίες είναι δύσκολο να αποτελέσουν ένα ενιαίο σύνολο.

- Επί αιώνες δεν είχε αμφισβητηθεί σοβαρά ο τρόπος οργάνωσης των περιεχομένων διδασκαλίας και η διάκριση των μαθημάτων - γνώσεων μεταξύ τους.
- Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα διατυπώθηκε έντονη κριτική από τους εκπροσώπους της Νέας Αγωγής κατά της διάκρισης των γνώσεων κατά μαθήματα και της αποσπασματικής προσφοράς της γνώσης στο σχολείο.
- Ήδη ο Πλάτων είχε διακρίνει τη ανάγκη για σύνδεση των γνώσεων μεταξύ τους:
«τα χύδην μαθήματα συναπτέον εις σύνοψιν αλλήλων των μαθημάτων και της του όντος φύσεως»

(Πολιτεία, 735_a)

- Η Μορφολογική Ψυχολογία αναφέρεται στην ενιαία συγκρότηση και σύλληψη της πραγματικότητας από τον άνθρωπο, γεγονός που οδηγεί σε διαφορετική διάταξη των περιεχομένων διδασκαλίας.
- Σύμφωνα με μια από τις σημαντικότερες σύγχρονες θεωρίες μάθησης, τον Εποικοδομισμό, η γνώση επιτυγχάνεται όχι με τη συλλογή και την άθροιση γνώσεων από διάφορες επιστημονικές περιοχές αλλά από την ένταξη των νέων δεδομένων στα ήδη διαμορφωμένα νοητικά σχήματα, πράγμα που σημαίνει ότι οι γνώσεις πρέπει να ενιαιοποιούνται.
- Σύμφωνα με την ίδια θεωρία η μάθηση πρέπει να προκύπτει μέσα από την αντιμετώπιση προβλημάτων και καταστάσεων της καθημερινής ζωής (situated learning).
- Ο Εποικοδομισμός έχει υποχωρήσει αισθητά

Οριζόντια και κάθετη διασύνδεση

- **Οριζόντια διασύνδεση** σημαίνει «κατάλληλη οργάνωση της διδακτέας ύλης κάθε μαθήματος-γνωστικού αντικειμένου, με τρόπο που να εξασφαλίζεται η επεξεργασία θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες ...» (ΦΕΚ 303/2003,3737), δηλ. να διαπερνούν τα μαθήματα της τάξης οριζοντίως.
- **Κάθετη διασύνδεση** σημαίνει την οργάνωση της διδακτέας ύλης των μαθημάτων με βάση την ανάπτυξη εννοιών και δεξιοτήτων από τάξη σε τάξη.

Δ.Ε.Π.Π.Σ.

(ΦΕΚ. 303, 304/13-3-2003)

- **Διαθεματικό** (διεπιστημονικότητα/
διαθεματικότητα – οριζόντια
διασύνδεση)
- **Ενιαίο** (κάθετη διασύνδεση)
- **Πλαίσιο** (περιθώρια αυτονομίας
στον εκπαιδευτικό)

Συναφείς όροι:

Ελληνική βιβλιογραφία

- ↪ διεπιστημονικά αναλυτικά προγράμματα
- ↪ διαθεματικά αναλυτικά προγράμματα
- ↪ ενιαιοποιημένα προγράμματα

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- ↪ integrated curriculum
- ↪ inter-disciplinary curriculum
- ↪ thematic integration
- ↪ integrated thematic curriculum
- ↪ integrated themes
- ↪ cross curricular themes

- Στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. διατηρούνται τα διακριτά μαθήματα, αλλά ταυτόχρονα προωθούνται ποικίλοι τρόποι συσχέτισης της γνώσης σε δυο άξονες διαθεματικότητας, τον κατακόρυφο και τον οριζόντιο άξονα, όπως εξάλλου υποδηλώνεται και από τον προσδιορισμό του Πλαισίου Προγράμματος Σπουδών ως διαθεματικού (=οριζόντιος άξονας) και Ενιαίου (=κατακόρυφος άξονας) (ΦΕΚ 303/2003,3736)

- Αν και τα ΑΠΣ ονομάζονται διαθεματικά η διαθεματικότητα είναι μόνο συμπληρωματική, αφού η αρχή της διατήρησης των διακριτών μαθημάτων κυριαρχεί. Σε όλα τα μαθήματα όμως προτείνονται διεπιστημονικές συγκλίσεις.
- Έτσι ο όρος διαθεματικός/διαθεματικότητα είναι κατ' επίφασιν και αντιστοιχεί μόνο στα σχέδια εργασίας.

Διεπιστημονική προσέγγιση

- διατηρεί τα διακριτά μαθήματα, αναζητά όμως τρόπους σύμπραξης και συσχέτισης μεταξύ του περιεχομένου διαφορετικών μαθημάτων προκειμένου να αποκαταστήσει την εσωτερική ενότητα της γνώσης και την ολιστική θεώρηση του κόσμου.

Διεπιστημονική Διδασκαλία

Δύο μορφές:

- Κατά τη διδασκαλία ενός μαθήματος συνδέονται γνώσεις από άλλα μαθήματα και γνωστικές περιοχές. Διατηρούνται οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των μαθημάτων.
- Σχεδιασμένος συνδυασμός (σε επίπεδο σύνταξης του ΑΠ) γνώσεων από διάφορα μαθήματα.

Διαθεματική προσέγγιση

- Η διαθεματική προσέγγιση επιδιώκει να δώσει «...τη δυνατότητα στο μαθητή να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων ... που του επιτρέπει να διαμορφώσει προσωπική άποψη για θέματα των επιστημών τα οποία σχετίζονται μεταξύ τους, καθώς και με ζητήματα της καθημερινής ζωής» (ΦΕΚ 303/2003,3737)

Η διαθεματικότητα και ο ενιαίος χαρακτήρας επιτυγχάνονται στα ΑΠΣ επιπλέον με:

- **διαθεματικές έννοιες:** χώρος, χρόνος, άτομο, ομάδα, ομοιότητα, διαφορά, συνέχεια, μεταβολή, αλληλεπίδραση, σύστημα
- **κοινές δεξιότητες από μάθημα σε μάθημα** (π.χ. ομάδες, αξιολόγηση)
- **κοινές παιδαγωγικές αξίες που διέπουν τα ΔΕΠΠΣ** (ισότητα, ισονομία, ανοχή στο διαφορετικό, δικαιοσύνη).

Διαθεματικές οριζόντιες δεξιότητες/ικανότητες στο ΑΠΣ:

- ☺ δεξιότητες πολύτροπης επικοινωνίας
- ☺ γλωσσομαθηματικές έννοιες και δεξιότητες στην καθημερινή ζωή
- ☺ δεξιότητα – ικανότητα χρήσης ποικίλων πηγών
- ☺ ικανότητα συνεργασίας με άλλα άτομα σε ομαδικές εργασίες
- ☺ ικανότητα βελτίωσης της ατομικής επίδοσης μέσα από τον αναστοχασμό, την εξεύρεση λύσεων, την κριτική αυτοαξιολόγηση της εργασίας με βάση εσωτερικά και εξωτερικά κριτήρια
- ☺ ικανότητα επίλυσης προβλημάτων
- ☺ Ικανότητα κριτικής επεξεργασίας πληροφοριών, αξιών και παραδοχών κ.ά. (ΦΕΚ 303/2003,3739)

Η διαθεματικότητα προωθείται στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση:

«θεωρείται αναγκαία η μελέτη αυτοτελών γνωστικών αντικειμένων, η οποία διευκολύνεται από τη σπειροειδή ανάπτυξη της διδακτέας ύλης. Παράλληλα με την αυτοτελή διδασκαλία των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων, κρίνεται σκόπιμο να διασφαλιστεί και η οριζόντια διασύνδεση των ΑΠΣ» (ΦΕΚ 303/2003,3738)

Θέματα διαθεματικών προσεγγίσεων:

- Τι πρέπει να κάνουμε για να επιβιώσουμε σε έναν πλανήτη που χάνεται;
- Η διαφήμιση αλώνει τη ζωή μας. Τι κάνουμε;
- Κίνδυνοι από το διαδίκτυο: άμυνα;
- Προβλήματα επικοινωνίας: μάλωσα με τον/την φίλο/η μου. Μια φιλία σε κίνδυνο.

Σχέδιο εργασίας: Project

- Μεθοδευμένη προσέγγιση θεμάτων και προβλημάτων, δημιουργικές δραστηριότητες που οδηγούν σε κατασκευές ή καλλιτεχνικές δημιουργίες.
- Αναλαμβάνεται κατά κανόνα από ομάδες.
- **Κίνδυνος:** ασύνδετες μεταξύ τους δραστηριότητες χωρίς οργάνωση, οι οποίες δεν εξυπηρετούν την επίτευξη του σκοπού.
- **Πρόβλημα:** θα πρέπει να είναι εξοικειωμένος κανείς με την ομαδική εργασία και την ερευνητική δραστηριότητα.
- Το project είναι από τη φύση του διαθεματικό.
- Η διαθεματική προσέγγιση δεν καταλήγει οπωσδήποτε σε project.

Σκοποί του project:

- ⊙ Διαμόρφωση του ώριμου πολίτη, αντιμετώπιση στερεοτύπων
- ⊙ Συμμετοχή εκπαιδευομένων διαφορετικών πολιτισμών
- ⊙ Δραστηριοποίηση
- ⊙ Βιωματική προσέγγιση της γνώσης, αντιμετώπιση θεμάτων και προβλημάτων της καθημερινής ζωής
- ⊙ Ομαδική προσέγγιση θεμάτων, αυτόνομη μάθηση
- ⊙ Δραστηριοποίηση της κριτικής σκέψης με τη θέση ερωτημάτων
- ⊙ Κεφάλι, καρδιά, χέρι: ενεργοποίηση
- ⊙ Διαθεματική προσέγγιση, ολόπλευρη θεώρηση

- **Διάρκεια:**
 1. Λίγων ωρών
 2. 2-5 εβδομάδων
 3. Από μερικούς μήνες μέχρι 1 έτος ή και περισσότερα, με μαθητές/εκπαιδευόμενους άλλων τάξεων/ομάδων, άλλων σχολείων/ιδρυμάτων άλλων κρατών κλπ.
- **Θέματα:** κοινωνικά (νόμος και ελευθερία, εθνική και πολιτική ελευθερία, δικαιώματα και υποχρεώσεις, ηθικά διλήμματα, η θέση και τα δικαιώματα της γυναίκας, θανατική ποινή, ξενοφοβία, ρατσισμός κλπ.)
 - ✓ Πειράματα (άνωση, ανόργανη φύση, συγκοινωνούντα δοχεία, πτώση σωμάτων, λειτουργία μοχλού, συμπεριφορά μαγνήτη κλπ.)
 - ✓ Γενικότερα θέματα (Πόλεμος και Ειρήνη, Μόλυνση περιβάλλοντος, Ανθρώπινα δικαιώματα κλπ.)
- **Παραγωγή:** κατασκευές και καλλιτεχνικά δημιουργήματα (δημιουργία χρωμάτων και χρησιμοποίησή τους για ζωγραφική, δημιουργίες από πηλό, χαρτί κλπ., θεατρικά και εικαστικά έργα).

Σχεδιασμός και Οργάνωση

- I. διατύπωση γενικού σκοπού περιεχομένου.
- II. και (δια)πραγμάτευση με τους συμμετέχοντες στο project, καθορισμός των κριτηρίων αξιολόγησης).
- III. Καθορισμός του περιεχομένου.

- IV. Διατύπωση επιμέρους στόχων.
- V. Καθορισμός επιμέρους περιεχομένων (εξακτίνωση του θέματος, καθορισμός ομάδων)
- VI. Κάθε ομάδα διερευνά μέσα και τρόπους προσέγγισης του θέματος και επίλυσης του προβλήματος
- VII. Παρουσίαση του αποτελέσματος στο σύνολο των συμμετεχόντων

Θέματα για Σχέδια Εργασίας (projects)

- Στεκόμαστε μπροστά στα αγάλματα του τόπου που ζούμε και τα ρωτάμε. Γιατί τα αγάλματα μερικές φορές... κατεδαφίζονται;
- Η Αφρική είναι η πλουσιότερη ήπειρος, αλλά πεινάει. Γιατί;
- Η συμβίωση διαφορετικών πολιτισμών: δυνατότητα ή ουτοπία;
- Τα μνημεία της Αρχαίας Ελλάδος (π.χ. Παρθενών) έχουν χρώματα. Πού έβρισκαν ή πώς έφτιαχναν τα χρώματα οι Αρχαίοι Έλληνες; Ας ζωγραφίσουμε και εμείς μαζί τους.

Διαθεματικότητα

- καταλύει τα διακριτά μαθήματα ως πλαίσια οργάνωσης της σχολικής γνώσης και επιχειρεί να προσεγγίσει τη σχολική γνώση ενιαιοποιημένη, όπως προκύπτει από τη σφαιρική μελέτη θεμάτων καθολικού ενδιαφέροντος και μείζονος σημασίας για τον πολιτισμό.

Περιεχόμενα Διαθεματικών Αναλυτικών Προγραμμάτων

Θέματα προσωπικού ή καθολικού ενδιαφέροντος

- ✓ ο κύκλος της ζωής
- ✓ η χρήση των συμβόλων
- ✓ μέλη σε ομάδες
- ✓ η αίσθηση του χρόνου
- ✓ παραγωγή και κατανάλωση
- ✓ ζώντας για ένα σκοπό
- ✓ ο εαυτός μας
- ✓ το φυσικό περιβάλλον
- ✓ οι κοντινές κοινωνικές σχέσεις
- ✓ οι μακρινοί άλλοι

Ζητήματα

προβληματισμού και αντιπαράθεσης

- τα δικαιώματα των (μη) καπνιστών
- η αντιμετώπιση των λαθρομεταναστών
- η λογοκρισία του τύπου
- τα ατομικά δικαιώματα των υπόπτων
- το δικαίωμα των μαθητών να επιλέγουν δασκάλους

Προβληματικές καταστάσεις

- ☹ μόλυνση
- ☹ το φαινόμενο του θερμοκηπίου
- ☹ η αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού της γης
- ☹ η υπογεννητικότητα στη χώρα μας

Ερωτήματα που καλούν σε απάντηση:

- ✓ σε ποιο βαθμό είναι εφικτή και επιθυμητή η διαθεματικότητα;
- ✓ πώς επιτυγχάνεται ο επιθυμητός βαθμός διαθεματικότητας χωρίς να χαθούν τα πλεονεκτήματα των παραδοσιακών προσεγγίσεων;
- ✓ πώς διδάσκονται στην πράξη και αξιολογούνται τα διαθεματικά αναλυτικά προγράμματα;

Τι είναι πρόγραμμα;

- Μια κατευθυντήρια πυξίδα
- Είναι όλα σαφώς προσδιορισμένα ή μπορεί κανείς να λειτουργήσει σχετικά αυτόνομα;

Η αυτονομία του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου: *ποια είναι τα όρια;*

Η διαθεματικότητα προωθείται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση:

1. «με τη συγκρότηση ενιαίων ανεξάρτητων διαθεματικών διδακτικών αντικειμένων (π.χ. Μελέτη του Περιβάλλοντος, «Ερευνώ τον φυσικό κόσμο», «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή» κλπ).
2. «με την παράλληλη ή διαδοχική διδασκαλία εννοιών στο πλαίσιο περισσότερων του ενός διαφορετικών μαθημάτων»

(ΦΕΚ 303/2003,3738)

Η διαθεματικότητα προωθείται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση:

3. «με την πραγματοποίηση στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων διαθεματικών δραστηριοτήτων/ εργασιών» (10% του διδακτικού χρόνου) (ΦΕΚ 303/2003,3738)
4. με την καθιέρωση της Ευέλικτης Ζώνης, «στο πλαίσιο της οποίας πραγματοποιούνται διαθεματικές δραστηριότητες και σχέδια εργασίας» (ΦΕΚ 303/2003,3740)
5. με την ανάπτυξη δεξιοτήτων κοινών σε περισσότερα του ενός γνωστικά αντικείμενα και οι οποίες «θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως διαθεματικές ή οριζόντιες» (ΦΕΚ 303/2003,3739)

- Αν και τα ΑΠΣ ονομάζονται διαθεματικά η διαθεματικότητα είναι μόνο συμπληρωματική, αφού η αρχή της διατήρησης των διακριτών μαθημάτων κυριαρχεί. Σε όλα τα μαθήματα όμως προτείνονται διεπιστημονικές συγκλίσεις.
- Έτσι ο όρος διαθεματικός/διαθεματικότητα είναι κατ' επίφασιν και αντιστοιχεί μόνο στα σχέδια εργασίας.

